

BIOGRAFIA COMPLETA

Xavier Montsalvatge i Bassols

Compositor (1912 - 2002)

Va néixer l'11 de març de 1912 a Girona, on va rebre les primeres lliçons de violí. A causa de la mort del seu pare, el 1921, es va traslladar a Barcelona per viure amb el seu avi matern. Va continuar la seva formació musical a l'Escola Municipal, on va estudiar amb el violinista Francesc Costa, solfeig amb Lluís Millet, i composició amb Enric Morera i Jaume Pahissa. Ben aviat es despertaria el seu interès per la composició i centraria els seus estudis en el contrapunt, l'harmonia i la fuga, abandonant els de violí. **S'identifica amb les idees de l'escola francesa i s'oposa als ensenyaments de l'Escola Municipal, influïts per Wagner i Strauss**. El 1933 va escriure *Tres impromptus* per a piano, premi del XII Concurs de Composició Concepció Rabell i Cibils, que atorgava la Fundació Patxot. La va qualificar com la seva obra "**opus 00**". Gràcies a aquest premi, va poder realitzar el seu primer viatge a París. Allí, va poder adquirir algunes de les seves obres preferides: les *Gymnopédies* i les *Gnossiennes* de Satie, la *Sonata per a violí i piano* de Ravel, les *Saudades do Brasil* de Milhaud i els *Mouvements perpétuels* de Poulenc. **El 1936, va guanyar el Premi Felip Pedrell de la Generalitat de Catalunya** amb l'obra *Petita suite burlesca* per a violí i quartet de vent. A partir d'aquest moment, va començar a col·laborar com a **crític musical al diari barceloní *El Matí***, i des de desembre del 1939, al **setmanari *Destino***. El XIV Festival de la Societat Internacional de Música Contemporània que es va celebrar a Barcelona el 1936 li va permetre conèixer l'obra de rellevants compositors estrangers com Alban Berg, Ernst Krenek i Albert Roussel, i espanyols com Rodolfo Halffter, Federico Elizalde, Salvador Bacarisse, Robert Gerhard, Óscar Esplá, Manuel de Falla, Pedro Sanjuán i Joaquín Turina, de l'anomenada "generació de la República". Poc després esclataria la Guerra Civil espanyola.

Al començament dels anys quaranta, va presentar les obres per a piano ***Tres divertimentos (sobre temes d'autors oblidats) (1941) i Ritmos (1942)***, on s'introdueix en la **politonalitat** inspirat pels anomenats "balls de casino", que incloïen el vals-jota, un xotis, una "americana" o una sardana. Amb aquestes obres començava un període especialment fructífer de la seva trajectòria. En aquest moment cal destacar el seu contacte amb els compositors catalans Manuel Blancafort i **Frederic Mompou**. Amb aquest últim compartirà una profunda amistat al llarg de tota la seva vida, juntament amb els també músics Manuel Valls i Xavier Turull. També **es va relacionar amb els ballarins Yvonne Alexander, Paul Goubé, dels Ballets de París i de Montecarlo**, i amb **Joan Magriñà**, per als quals va escriure petites composicions coreogràfiques, com *Romance de los celos*, *Pastoral*, *Capricho*, *Estudio*, *La venus d'Elna* i ***Barcelona Blues***, el seu primer acostament al gènere del jazz. A través de les germanes Alexander coneixeria la seva esposa, Elena Pérez d'Olager, amb qui es va casar el 1947 i va tenir dos fills: Xavier i Yvette. També en aquests primers anys quaranta **va fer classes de teoria a l'Acadèmia Marshall de Barcelona, continuadora de l'escola pianística que va fundar Enric Granados**. El 18 de març de 1945, la cantant Mercè Plantada i el pianista Pere Vallribera van estrenar a Barcelona les seves ***Cinco canciones negras (1945)***, per a soprano i piano, de les quals s'estrenaria poc després la seva versió orquestral i **que constitueixen una de les obres mestres del seu repertori, d'amplíssima difusió mundial i el més clar exemple de l'estil "antillà"** o del "nacionalisme ultramarí" que ha caracteritzat moltes de les seves obres —evocant les colònies espanyoles a Amèrica que es van perdre al final del segle XIX, amb la guerra de Cuba (1898), i que van influir en la música popular catalana d'aquell moment—, introduint les conegudes havaneres que Montsalvatge va recuperar directament dels

pescadors de la Costa Brava i que va recollir en l'**Álbum de habaneras (1948)** publicat amb **Néstor Luján** i el pintor **Josep Maria Prim**. El 1948, va estrenar al **Gran Teatre del Liceu** la seva primera òpera **El gato con botas (1946)**, amb llibret de **Néstor Luján**, i a l'any següent va guanyar el premi especial per la **Sinfonía Mediterránea (1948)**, en el concurs del Premi Extraordinari de Composició del Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona, obra que va estrenar al Palau de la Música Catalana de Barcelona l'Orquestra Municipal de Barcelona sota la direcció d'**Eduard Toldrà**. Durant aquells anys, es va relacionar amb els ballarins dels Ballets Russos del Coronel de Basil i de la Compañía del Marqués de Cuevas, que actuaven al Gran Teatre del Liceu i que encara conservaven l'esperit creatiu del gran Diaghilev.

El 1951 composaria una altra de les seves obres fonamentals d'estil antillà: el **Cuarteto indiano**, Premi Samuel Ros. Als anys cinquanta, també escriuria el **Poema concertante (1951)** per a violí i orquestra, **dedicat al violinista Henryk Szeryng** i estrenat per ell mateix el 22 de maig de 1953 amb l'Orquestra Municipal dirigida pel mestre Toldrà, i el **Concerto breve (1953)**, per a piano i orquestra, **dedicat a la pianista Alicia de Larrocha**, que el va estrenar amb l'Orquestra Filharmònica de Barcelona dirigida per Louis de Froment. Una altra obra d'aquest període són els quatre moviments de ballet per a orquestra **Calidoscopi simfònic (1955)**, que va obtenir el Premi Extraordinari del Conservatori Superior de Música de Barcelona. Aquest mateix any va ser acceptat com a **membre de la Societat Internacional de Música Contemporània (SIMC)**, i poc després, nomenat secretari de la Comissió Promotora dels Festivals Internacionals de Música de s'Agaró. El 1958, va ser premiat amb el **Premi Óscar Esplá** per l'obra per a orquestra **Partita 1958**, i amb el **Premi Lluís Millet, instituït per l'Orfeó Català** amb motiu del **cinquantenari del Palau de la Música**, per l'obra **Cant espiritual (1958)** per a cor mixt i orquestra, musicalitzant l'apreciat poema de **Joan Maragall**. Aquestes obres reflecteixen un **neoclassicisme** que les diferencia del període anterior. Durant aquests anys va ser corresponsal de la revista *Música*.

Durant la dècada dels seixanta i part dels setanta, la maduresa de la seva creació compositiva es va consolidar amb diferents peces de diversos gèneres instrumentals que han esdevingut **obres mestres del seu corpus artístic, algunes d'elles influenciades pel serialisme**. El 1962 es va estrenar al **Gran Teatre del Liceu** la seva segona òpera, **Una voce in off**, amb llibret escrit per ell mateix, de caràcter postverista i d'una intensa expressivitat dramàtica. El pianista **Gonzalo Soriano** va estrenar l'obra que Montsalvatge li va dedicar: **Sonatine pour Yvette (1962)**, una de les peces més brillants del repertori contemporani per a piano i de clara influència postimpressionista. També es va estrenar l'obra per a orquestra **Desintegración morfológica de la Chacona de Bach (1962)**, que va dirigir el mestre Rafael Ferrer amb l'Orquestra Municipal de Barcelona. El 1966 va compondre la narració musical per a nens **Viatge a la Lluna**, amb text de **Josep Maria Espinàs**, i el 1967 va compondre la seva tercera i última òpera, **Babel 46**, de nou a partir d'un llibret propi. Finalment, el 1969, es va estrenar la seva obra per a soprano i conjunt instrumental **Cinco invocaciones al Crucificado**, encàrrec de la Semana de Música Religiosa de Cuenca. Aquest mateix any, el govern francès el va nomenar Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres. Paral·lelament a la presentació de la seva obra, durant aquest període va continuar la seva tasca periodística com a **crític musical del diari La Vanguardia** i també com a crític i més tard com a **director de Destino**, setmanari de referència intel·lectual en aquests anys a Barcelona, càrrec que va ocupar fins al 1975.

El 1970 va entrar com a **professor de composició al Conservatori Municipal de Barcelona**, antiga Escola Municipal on havia estudiat quan era jove; en seria nomenat **catedràtic** el 1978. Als anys setanta, va compondre les obres **Laberinto (1970)** per a orquestra, encàrrec del Festival Internacional de Música y Danza de Granada; l'obra per a flauta i piano **Serenata a Lúdia de Cadaqués (1970)**, que va estrenar **Jean-Pierre Rampal** al Festival Internacional de Música de Cadaqués. També va compondre els concerts per a arpa **Concerto-Capriccio (1975)**, estrenat per l'arpista **Nicanor Zabaleta** i l'Orquestra Nacional de España (ONE) dirigida per Rafael Frühbeck de Burgos; el **Concierto del Albaycín (1977)** per a clave i orquestra, que va estrenar **Rafael Puyana** amb l'Orquestra Sinfónica de Radiotelevisión Española dirigida per Enrique García Asensio, i la **Metamorfosis de concierto (1980)** per a guitarra i orquestra, que van estrenar **Narciso Yepes** i l'Orquestra Nacional de España dirigida per **Antoni Ros Marbà** i que va obtenir el **Premi Ciutat de Barcelona**. En l'àmbit de la música de cambra, Montsalvatge va compondre la **Sonata concertante (1971)** per a violoncel i piano, que es va presentar a la Decena de Música de Toledo; l'obra **Micro-Rapsòdia (A la memòria de Pau Casals) (1976)**. El 1973 va estrenar l'obra per a soprano i orquestra **Hommage à Manolo Hugué a càrrec de Victoria de los Ángeles** i l'Orquestra Sinfónica de Radiotelevisión Española dirigida per Odón Alonso; i l'obra per a orquestra **Reflexus-Obertura (1973)**, en un concert monogràfic a l'XI Festival Internacional de Música de Barcelona.

Durant la dècada dels vuitanta, li va ser atorgada la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya en reconeixement a la seva trajectòria creativa (1983); va rebre el Premio Nacional de Música (1985); i va ser investit Doctor Honoris Causa per la Universitat Autònoma de Barcelona (1985). En aquest període de la seva vida, inserit en **una etapa compositiva més eclèctica**, es va estrenar al Kennedy Center de Washington la **Fantasia (1983)**, per a arpa y guitarra, interpretada per **Nicanor Zabaleta i Narciso Yepes**. També va compondre la **Fanfarria para la alegría de la paz (1984)** en commemoració del X aniversari del regnat de S. M. el Rei Joan Carles I d'Espanya, que va estrenar l'Orquestra Sinfónica de Radiotelevisión Española dirigida pel gran violoncel·lista i director d'orquestra **Mstislav Rostropovich**. L'any 1986 es va estrenar la **Sinfonía de réquiem** per encàrrec del Ministeri de Cultura amb motiu de l'Any Europeu de la Música. L'any següent, es va estrenar l'obra per a piano **Una página para Rubinstein (Balada para la mano izquierda)** encàrrec de la Fundación Isaac Albéniz. I l'any 1988, el Festival Internacional de Música de Santander va estrenar la seva obra per a violí, violoncel i piano **Diàleg amb Mompou**, que després el compositor va convertir en el segon moviment del seu **Trio (1986)**. El 1988 va publicar les seves **memòries** sota el títol **Papers autobiogràfics** i el 1989 l'Ajuntament de Girona va instituir el **Premi Internacional de Piano Xavier Montsalvatge**.

Va continuar mantenint sense pausa la seva activitat fins al final de la seva vida, creant un elevat nombre d'obres que han estat àmpliament difoses, gairebé totes editades i enregistrades, entre les quals destaquen: **Folia daliniana (1995)** per a orquestra; **Cinc epígrames de Manolo Hugué (1998)** per a cor mixt; **Recóndita armonia (1952-1999)**, per a piano i orquestra de corda; **Quatre diàlegs amb el piano, Cinc ocells en llibertat (1997)** i **Improviso epilògic (2001)**, aquestes per a piano sol i **Sinfonietta-concerto (2001)** per a flauta solista, orquestra de corda, *piccolo*, arpa i un percussionista.

Montsalvatge va obtenir moltes distincions, entre les que sobresurten el Premi Ciutat de Barcelona (1970), la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1983), el Premi Nacional de Música de la Generalitat de Catalunya

(1991), Premi Nacional de Cultura de la Generalitat de Catalunya (1997), Premi Reina Sofia - Fundació Ferrer Salat (1992), Premio Jacinto e Inocencio Guerrero (1992) i el Premio Iberoamericano Tomás Luís de Victoria (1998).

Entre altres títols, va ser investit Doctor Honoris Causa per la Universitat Autònoma de Barcelona, Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres del govern francès, Medalla al Mérito Artístico del Ministerio de Cultura, Medalla d'Or de l'Ajuntament de Barcelona, Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya i Medalla de Oro al Mérito en las Bellas Artes.

També va ser acadèmic numerari de la Reial Acadèmia Catalana de Sant Jordi, acadèmic honorífic de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid i de la Real Academia de Bellas Artes de Santa Isabel de Hungría de Sevilla, membre de la Hispanic Society de Nova York i de la Société Fryderyka Chopina de Varsòvia.

Xavier Montsalvatge va morir a Barcelona el 7 de maig de 2002.

Copyright. Mònica Pagès.